

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

ŠIKANNA NA STŘEDNÍ ŠKOLE SE ZAMĚŘENÍM
NA OBOR KOSMETIČKA

Veronika Pospíšilová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jitka Skopalová, Ph.D.

OLMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 30. března 2011

Veronika Pospíšilová

Děkuji Doc. PhDr. Jitce Skopalové, PhD. za odborné vedení této bakalářské práce, poskytování cenných rad a za čas, který mi věnovala. Dále také své rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. OBECNĚ O ŠIKANĚ	7
1. 1. Vymezení pojmu šikana	7
1.2. Typy šikany a její projevy	10
1.3. Negativní důsledky šikany	14
2. PROTAGONISTÉ ŠIKANY	18
2.1. Oběť	18
2.1.1. Typologie oběti	20
2.2. Agresor.....	21
2.2.1. Typy iniciátorů šikanování.....	24
2.3. Dospívání.....	25
3. ŘEŠENÍ A PREVENCE ŠIKANY	28
3.1. Instituce pomáhající s řešením šikany v České Republice	33
4. PRAKTICKÁ ČÁST	38
4.1. Cíl dotazníkového šetření a jeho metody.....	38
4.2. Výsledky dotazníkového šetření	40
Anglické resumé	60
Závěr	62
ANOTACE.....	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	66
Příloha č. 1	67

ÚVOD

„Šikanování je všudypřítomné a může nás doprovázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve školce a dalších školách, v zájmových skupinách, na vojně, v zaměstnání, v partnerských vztazích, v nemocnicích, mezi nájemníky domu a končí třeba týráním seniorů v rodině nebo domově důchodců.“¹

Především školy jsou místa, kde se šikana vyskytuje. Je v nich mnoho dětí, a proto ideální podmínky pro vznik šikany. Setkávají se zde děti z vesnic, z měst, děti různých národností, děti z různých sociálních vrstev a někdy i z neúplných rodin. K šikaně dochází z různých důvodů. Příčinou může být jen to, že spolužák nemá značkové oblečení nebo se šikanovaný jedinec jakýmkoli způsobem odlišuje. Někdy je agresorem pouze jeden člověk, jindy jde o celou skupinu.

Mezi lidmi panuje názor, že šikana je pouze záležitostí základních a středních škol. Mnozí si ale neuvědomují, že šikana je může postihnout i v práci nebo v každodenním životě, v rodinném prostředí, a to od lidí, od kterých by to nečekali. Přibývá obětí ze strany agresorů.

Problematice šikany se věnuje mnoho autorů i institucí, a přesto se šikana čím dál více rozšiřuje. Kolář ve své knize uvádí, že tuto skutečnost dokazují výsledky výzkumů provedených odborníky na různých typech škol. Je nutné říci, že i krátkodobé působení šikany může na člověku, tj. na jeho psychickém či fyzickém stavu zanechat trvalé následky.²

Bohužel se ještě dnes setkáme s pedagogy, kteří nevědí, jak při konfrontaci se šikanou postupovat, nebo se dokonce řešení této situace vyhýbají. Většina pedagogů není připravena čelit tomuto problému, což dokázal celostátní výzkum. Ten ukazuje, že 90 % učitelů není schopno vyřešit

1 KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. Praha : Portál, 2005, s. 17.

2 KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. Praha : Portál, 2005, s. 21.

nejjednodušší diagnostickou situaci mimo jiné i proto, že neexistuje instituce, která by trvale vzdělávala pedagogy v oblasti prevence šikany.³

Šikana je velice nebezpečná a zákeřná, neboť má vážné následky. Během vzdělávacího procesu se s šikanou setká pravděpodobně každé dítě. Někým je přirovnávána k rychle se šířící epidemii, zhoubné chorobě, jinými je vnímána jako něco obvyklého, přirozeného, co k životu patří. Pokud je brána jako součást života, dochází následně k jejímu podceňování, zjednodušování, mnohdy až ignorování. Šikana se nedá zcela vymýtit, ale je třeba jí čelit. Dá se s ní bojovat, a tím její výskyt snížit.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Cílem práce je v teoretické části vymezit pojem šikana, rozebrat protagonisty, některé druhy, stádia a stupně šikany, říci, jak se podílí dospívání na vzniku šikany, jak mohou učitelé zasáhnout při zpozorování problému a jak postupovat.

Praktická část je zaměřena na výzkum výskytu šikany na Střední škole gastronomie a služeb v Přerově u oboru kosmetička. Výzkum probíhal pomocí dotazníkového šetření. Cílem v praktické části je zjistit, kolik procent studentek je ve škole spokojeno, zda se s šikanou setkaly, jak by při jejím zpozorování reagovaly a jaké řešení by navrhovaly.

3 Výzkum. In Školní šikanování sborník příspěvků 1.celostátní konference. Praha, 2004, s.10.

1. OBECNĚ O ŠIKANĚ

V kapitole se věnuji několika definicím šikany, co vlastně uvedený pojem zahrnuje. Dále popisují stupně, typy, projevy šikanování a v neposlední řadě také její důsledky.

1. 1. Vymezení pojmu šikana

Název šikana je převzat z francouzského slova *chicane*, které znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování a pronásledování. Je to jedna z nejhorších forem sociálně patologických jevů.⁴

Existuje mnoho definic šikany, přesto však není v některých případech zcela jasné, co přesně si máme pod tímto pojmem představit. Všechny definice jsou v podstatě správné, záleží pouze na člověku, se kterou z nich se ztotožní a přijme ji za svou.

Metodický pokyn ministerstva školství definuje šikanu takto: „*Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní či jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.*“⁵

4 ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha : Portál, 1995, s. 25.

5 Metodický pokyn. In Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení [online]. Praha : MŠMT, 2000 [cit. 2011-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz>>.

Definice šikany dle Koláře je také jednou z mnoha výstižných charakteristik: „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci*“ (1997, s. 20).⁶

Říčan uvádí definici šikany, se kterou pracují v posledních letech přední britští badatelé: „*Šikanování říkáme tomu, kdy jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Jako šikanování obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů.*“⁷

Vágnerová definuje šikanu jako „*násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit. Šikana je závažnou agresivní poruchou chování nejen v dětském věku. Bezmocnost a slabost oběti násilí nejen stimuluje, ale i posiluje. Riziko vzniku šikany se zvyšuje tam, kde byly již dříve zřejmé sklony či návyk jednat agresivně, nebo když dítě nezná či neovládá jiný způsob, jak by se prosadilo.*“⁸

Definice však nedokáže a nemůže vyjádřit, co všechno se za těmito pojmy může skrývat. Ze všech definic je patrné, že jde o ubližování, které může v nejhorších případech skončit až smrtí oběti. Každý člověk má jiné prožívání, a proto se často setkáváme s lidmi, kteří si sáhnou na život, jelikož agresivita dosáhne takových rozměrů, že ji oběť nemůže snést. Šikana existovala i dříve, ale v posledních letech se stává čím dál více diskutovaným tématem a dostává se do povědomí široké veřejnosti. Alarmujícím jevem je i to, že věk agresorů se snižuje a agresivita se zvyšuje, některé případy jsou přímo brutální. Šikana patří mezi jeden z nejzávažnějších negativních jevů v současném školství.

6 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997, s. 20.

7 ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha : Portál, 1995, s. 23.

8 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 798.

Dle Koláře rozlišujeme pět stupňů šikanování:⁹

První stupeň – zrod ostrakismu. Jde o násilí, které je jen mírné a především psychické povahy. Neoblíbený jedinec je odmítán skupinou ostatních lidí – nemluví s ním, různě proti němu intrikují, pomlouvají ho a podobně.

Druhý stupeň – fyzická agrese a přitvrzování manipulace. Ostrakismus přerůstá do dalšího vývojového stadia. Agresor si vybíjí na oběti špatnou náladu, oběť pak slouží jako ventil. Agresorům se začíná pocit převahy líbit, na základě čehož své agresivní jednání opakují, chtějí tím zaujmout a pobavit ostatní.

Třetí stupeň – klíčový moment – vytvoření jádra. Skupina si vytvoří tzv. „úderné jádro“ – skupinu agresorů. Ti začnou spolupracovat a plánovitě, tedy nikoliv náhodně šikanovat nejvhodnější oběti. Na začátku si vybírají za oběti osoby, které mají již osvědčené jako vhodné objekty, ty „nejslabší“.

Čtvrtý stupeň – většina přijímá normy agresorů. Normy agresorů jsou skupinou přijaty a dodržovány, pokud zde není nějaká jiná silná skupina. I mírní žáci se chovají krutě, týrají spolužáka a mají z toho uspokojení. Agresorovi nebo skupině agresorů se nikdo z ostatních spolužáků nepostaví.

Pátý stupeň - totalita neboli dokonalá šikana. Normy agresorů jsou všemi respektovány a třída se rozdělí na dvě skupiny. Agresoři jsou velitelé a využívají oběti – berou jim věci, vyžadují poslušnost, ubližují jim. Brutální násilí je považováno za legraci a ostatní většinou se zájmem přihlížejí i přesto, že dříve s tímto jednáním nesouhlasili. Oběti tuto situaci řeší únikem ze školy, jsou nemocní a mnohdy se pokusí o sebevraždu.

9 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc.* Praha : Portál, 1997, s. 31 – 36.

1.2. Typy šikany a její projevy

Pokud se dítě do takovéto situace dostane, je především velice důležité zjistit, že se něco takového vůbec děje. Oběti se totiž mnohdy samy nepřiznají. U šikany fyzické lze poměrně snadno situaci vyhodnotit, jelikož se na těle oběti vyskytují například modřiny, ale u šikany psychické je třeba včas situaci diagnostikovat a řešit. Důležité je nepřehlížet varovné signály a příznaky.

Kolář¹⁰ dělí typy šikany na přímé a nepřímé, fyzické a verbální, aktivní a pasivní.

Kombinacemi těchto tří dimenzí vzniká osm druhů šikanování, které zde budou nyní uvedeny. **Fyzické přímé aktivní** – agresori oběť bijí, kopou, fyzicky jí ubližují. **Fyzické aktivní nepřímé** – hlavní člen skupiny pošle jiné osoby, aby oběť zbily a ničily jí věci. **Fyzické pasivní přímé** – agresor oběti brání dělat určité věci, například sednout si do lavice. **Fyzicky pasivní nepřímé** – agresor nedovolí oběti opustit třídu i přesto, že jej oběť požádá. Odmítá plnit požadavky oběti. **Verbální aktivní přímé** – nadávky, urážky, zesměšňování a ponižování a posmívání se od ostatních. **Verbální aktivní nepřímé** – jedinec je pomlouván, jsou o něm tvrzeny informace, které se neslučují s pravdou. **Verbální pasivní přímé** – skupina na oběť žádným způsobem nereaguje, na otázky ani pozdravy neodpovídají. **Verbální pasivní nepřímé** – spolužáci se oběti nezastanou i přesto, že je obviněna neprávem. Zpravidla je obviněna z toho, co provedli agresori sami.

Šikana není věcí jednotlivce, podílí se na ní nejméně dvě osoby. Ve třídě se většinou vytváří pozice podle oblíbenosti a tím stoupá i moc agresora a klesá možnost oběti se bránit. Je důležité sledovat podezřelé chování a v případě potřeby včas zasáhnout. Kolář ve své knize uvádí, že o drtivé většině šikanování se neví.¹¹

10 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 32.

11 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická*

Varovné signály šikanování podle Martínka mohou být následující.¹² Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády. Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními. Během přestávek vyhledává blízkost učitelů. Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený. Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči. Stává se uzavřeným. Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje. Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené. Oběť má zašpiněný nebo poškozený oděv. Stále postrádá nějaké své věci. Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy. Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy. Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole. Na těle žáka jsou odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které oběť nedovede uspokojivě vysvětlit.

Přímé znaky šikanování mohou být např. posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným nebo pohrdavým tónem; nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil; příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem; skutečnost, že se jim podřizuje; nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich; dále také honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které nemusejí být zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí; rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků by si měli všimnout především následujících možných příznaků šikanování¹³. Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi. Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo. Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem. Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod

pomoc. Praha : Portál, 1997, s. 13.

12 MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada, 2009, s. 132.

13 VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany : praktické rady pro rodiče*. Praha : Portál 2009, s. 17.

z domova, případně na něm lze pozorovat i strach. Ztráta chuti k jídlu. Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem. Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu). Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“. Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně. Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad. Zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí. Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze. Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí. Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům. Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.). Dítě se vyhýbá docházce do školy. Dítě se zdržuje doma více, než mělo dříve ve zvyku.

Brutální šikana se podle Bendla¹⁴ projevuje následujícími specifickými rysy. Případy brutální šikany nejsou na našich školách tak řídkým jevem, jak by se mohlo zdát. Nevyhýbají se žádnému typu školy. Při provalení skupinového násilí se většinou projeví naprostá bezmocnost školy, která je kromě jiného dána také mimořádnými nároky na diagnostiku a léčbu téhle zvláštní podoby šikany, pracovně nazvané školní lynčování. V případě brutální šikany se doporučuje postupovat následujícím způsobem. Nejprve je nutné zvládnout šok a postarat se o oběť. Pedagog musí zvládnout svůj vlastní šok, zastavit násilí a postarat se o oběť, poskytnout jí nejnutnější pomoc a ochranu. Žák, který se stal obětí, je totiž v zoufalé situaci, bojí se o život, může být i zraněný. Láska, soucit a odvaha mohou být tou nejdůležitější součástí pomoci. Někdy je ale nebezpečné snažit se zastavit agresi sám, mohla by se obrátit proti pedagogovi. Dalším nezbytným krokem je tedy přivolat pomoc a

14 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 194.

domluvit se s ostatními pedagogy na spolupráci a postupu vyšetřování. Učitel by měl zalarmovat všechny své kolegy, ale neměl by nechat třídu bez dozoru. Může například vyslat pro ostatní učitele žáka, který nebyl do šikanování zapojený. Následně je třeba zabránit domluvě agresorů na křivé výpovědi. Učitelé by měli zabránit tomu, aby se třída mezi sebou domluvila, zamezit křivé skupinové výpovědi. Někdo by měl s žáky zůstat a hlídat je. Také je možné rozdělit je do skupin. Ale i ty musejí zůstat pod dozorem.

Dále je nutné poskytnout oběti pomoc, bezpečí a podporu. Někdy dochází k tomu, že postižený žák je vážně zraněný, v tom případě je třeba zavolat na linku první pomoci a také informovat rodiče. Pokud zraněný není, i tak je třeba ho chránit, pomáhat mu překonat prožité trauma, uklidnit ho a utěšit, snažit se mu dodat pocit bezpečí. Následujícím krokem by mělo být přivolat policii a nahlásit jí tuto skutečnost. Škola je povinna nahlásit celou věc policii, ale měla by jednat nezávisle na ní. To znamená, začít rychle, nejlépe ještě tentýž den, kdy k útoku došlo, vlastní vyšetřování. Nejlepší je vyslechnout po jednom všechny účastníky a jejich výpovědi pak dát postupně dohromady. Ideální je, když policie při svém vyšetřování vychází z materiálů a zjištění školy. Je vhodné obrátit se přímo na kriminální policii, kde jsou zřízeny funkce specialistů pro mládež. Pro výchovnou pomoc je však zásah policie málo významný, to už je úkolem školy. Poté přichází na řadu vlastní vyšetřování.

1.3. Negativní důsledky šikany

Dle Koláře „je šikanování těžkou poruchou vztahů ve skupině. Tato porucha má systémový charakter a zasahuje celou skupinu. V tomto smyslu by mělo být srozumitelnější, že šikanování nepoškozuje pouze oběti, ale i agresory, další členy skupiny a skupinu jako celek.“¹⁵

Fyzické důsledky šikany obvykle vypadají následovně.¹⁶ Oběti, které byly fyzicky týrané, mohou vykazovat určité příznaky. Dítě může mít různé rány, modřiny, škrábance, někdy trpí bolestmi hlavy, zad, břicha. Oběti můžou začít vypadávat vlasy, zhoršuje se jí pleť. Špatně spí a sny jsou doprovázeny nočními můrami. Trpí nechutenstvím, nebo naopak přejídáním. Oběť je napjatá, bledá v obličeji, nervózní, hrbí se, bývá často nemocná.

Šikanu provázejí i sociální důsledky.¹⁷ U dětí je omezen rozvoj sociálních schopností. Mívají strach projevit své názory před ostatními. Mají jen jednoho kamaráda a snaží se, aby si ho udržely. Při odmítání sociální skupinou se cítí zranitelné a bezmocné. Ani ve svém volném čase, např. o víkendech, nenavštěvují kamarády a nebývají zvány na žádné akce. Děti se cítí bezpečně především doma. S navazováním jakýchkoliv sociálních vztahů mají problémy.

K intelektuálním důsledkům patří to, že děti ztrácejí motivaci k práci, učení a jakékoli činnosti související se spolužáky, nepravidelně docházejí do školy a tím se zhoršuje i jejich prospěch. Jsou znevýhodněné v učení, neboť musí často myslet na ubližování od ostatních a na další věci se nedokáží soustředit. Mnohdy se bojí dát své vědomosti najevo, aby nebyly terčem dalšího ubližování.

15 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997, s. 67.

16 FIELDOVÁ, M. E. *Jak se bránit šikaně, praktický rádce pro děti, rodiče, učitele*. Praha : Ikar, 2009, s. 65.

17 FIELDOVÁ, M. E. *Jak se bránit šikaně, praktický rádce pro děti, rodiče, učitele*. Praha : Ikar, 2009, s. 67.

V neposlední řadě s sebou šikana nese citové a psychické důsledky.¹⁸ Týrání dítěte ve škole má dopad na vývoj a aktuální stav jedince, ale následky se projevují i u dětí, jež jsou pouhými svědky, nebo dokonce samotnými agresory. Týrané dítě trpí a na útoky reaguje především emocionálním strádáním. Děti mají větší sklony k úzkostnosti, bývají depresivně naladěny, jsou nadměrně vztahovačné. Tyto příznaky mohou přejít až do dlouhodobých psychologických následků. Děti mají strach ze školy, různě se vymlouvají, aby do ní nemusely. Pokouší se svoji situaci řešit záškoláctvím, jiní začnou vyhledávat přítomnost dospělých a snaží se zalíbit učitele, tím se zvyšuje odmítání vrstevníky. Jsou nervózní ve větší skupině lidí. Bojí se, že neumějí se svými vrstevníky komunikovat na úrovni, a proto se společnosti raději vyhýbají.

Kromě aktuálních důsledků se časem začnou projevovat i dlouhodobé, které působí na formování osobnosti, sebepojetí a sebehodnocení dítěte a ovlivňují celou osobnost. Zkušenosti ze školního života se v budoucnu projevují i v zájmových skupinách, v zaměstnání a chování na veřejnosti.¹⁹

V případě negativních zkušeností vznikají nepřiměřené reakce, které uvádí ve své knize Fieldová²⁰ např. uzavřenost, stranění se lidí a další, které dítě poznamenávají na velice dlouho a v nejhorších případech navždy. Oběti se cítí být bezmocné, obtížně si hledají partnery nebo partnerky a těžko udržují jakékoliv vztahy. Důsledky mohou vyústit i do posttraumatické stresové poruchy, kdy se obětím zraňující událost opakovaně objevuje ve snech. Při setkání s určitými podněty prožívají strach, upadají do depresí. Jejich citový rozsah je omezen. Špatně se soustředí a cítí se odcizení od ostatních lidí. Vyhýbají se místům, lidem i činnostem, které v nich vyvolávají vzpomínky na událost, na niž se snaží zapomenout. Nekladou si vysoké cíle, jejich

18 FIELDOVÁ, M. E. *Jak se bránit šikaně, praktický rádce pro děti, rodiče, učitele*. Praha : Ikar, 2009, s. 69.

19 FIELDOVÁ, M. E. *Jak se bránit šikaně, praktický rádce pro děti, rodiče, učitele*. Praha : Ikar, 2009, s. 70.

20 FIELDOVÁ, M. E. *Jak se bránit šikaně, praktický rádce pro děti, rodiče, učitele*. Praha : Ikar, 2009, s. 70.

sebevědomí je značně narušeno. V nejhorších případech se objevují sebevražedné sklony, kdy může dojít k nejhorším situacím, jako je sebevražda nebo vražda agresora.

Je-li šikanování dlouhodobé a pozdě odhalené, mohou mít jeho následky vliv na všechny jeho účastníky. Jednu z možností následků na oběti uvádí Bendl²¹. Oběť se postupně může domnívat, že chyba není u agresora, ale v ní. Myslí si, že nemá právo na respekt ostatních, neboť není sama jistým způsobem v pořádku a proto si takový přístup od agresora zaslouží.

Kolář uvádí čtyři destruktivní účinky:²² V prvním případě je fyzické a psychické zdraví oběti poškozeno. Zažívají velké psychické a fyzické utrpení. Tyto prožitky mohou i trvale poškodit tělesnou i fyzickou stránku zdraví oběti. V nejhorších případech se může stát, že oběť na následky brutálního šikanování zemře.

Druhým účinkem je fixování antisociálních postojů u agresorů. Agresoři nesou následky svého jednání, jsou ale poněkud jiné a nejsou tolik zjevné. Dlouhodobé patologické jednání agresora mění na „charakterového mrzáka“, u něhož jsou zřejmé antisociální postoje a předpoklad, že bude v budoucnu konat trestnou činnost. Je to z toho důvodu, že agresor nepocítil vliv společnosti ve vynucování obecných pravidel správného chování vůči ostatním. Nezískal zkušenost, ve které by mu jasným způsobem bylo objasněno, co nesmí dělat.

Třetím typem účinku je ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny. Tento následek se týká především nepřímých účastníků šikanování, tedy těch, kteří jsou pouze jeho svědky. Vidí kruté bezpráví, které není nijak trestáno, a kvůli tomu ztrácejí iluze o celé společnosti, která by měla zajistit ochranu proti jakémukoli násilí. Ujistí se, že se nedá s takovým jednáním nic dělat, neboť autority nejsou schopny zajistit ochranu a bezpečí slabších jedinců. Domnívají se, že se nic neděje proto, aby nebyla překračována daná mravní a zákonná

21 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 39.

22 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 99 – 100.

pravidla. Toto zanechává následky především na jejich dalším chování. K násilí či porušování zákona mají apatický přístup. Jsou-li posléze svědky podobného jednání, nejenže nic neučiní pro jeho nápravu, ale mohou se sami pokusit o podobné jednání.

Čtvrtým účinkem je snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku. Skupina nakažená šikanováním je velkým problémem pro pedagoga, který se pokouší o její výuku a výchovu. Takto nakažení členové nejsou schopni se zařadit do výchovného procesu tak, jako zdraví členové. Dalo by se říci, že jsou všichni do jisté míry poškozováni. Následky tohoto hrůzného chování mohou být pro oběť různé, ale především mnohdy nenapravitelné.

Negativní důsledky se projevují jak na oběti, tak na agresorovi. Z výše uvedeného je patrné, že šikana je skutečně závažný problém, který zasahuje především oběť v mnoha oblastech (sociální, psychická traumata). Negativně působí na všechny účastníky, jak bude uvedeno dále.

2. PROTAGONISTÉ ŠIKANY

Na šikaně a jejím řešení se podle Říčana a Janošové podílí několik lidí a to: *Agresor a jeho pomocníci, oběť, třídní publikum, ti, jež se zastávají oběti, pedagogové, rodiče, místní komunita, veřejnost.*²³ Nyní bych se více zaměřila na dva hlavní aktéry, na agresory a oběti. Často se tvrdí, že šikany se dopouštějí především chlapci. Dívky hrají v těchto případech také svou roli a od chlapců se jejich ubližování liší tím, že spočívá především v psychickém teroru, jenž je někdy mnohem horší než šikana fyzická. Dívky dokáží být v tomto směru velmi rafinované a postupují promyšleně. Oběťmi mohou být ti, kteří se nějakým způsobem odlišují od ostatních, cítí se být vinni a převládá u nich názor, že si za toto ubližování mohou sami. V následující kapitole se věnuji charakteristice agresorů a jejich obětí, dále také období dospívání a problémům, které dospívání přináší.

2.1. Oběť

Jako oběť můžeme označit dítě, které je delší dobu objektem agrese jiných. Oběťmi šikany podle Martínka jsou často děti, které jsou tiché, citlivé, někdy až přecitlivělé, nemají mnoho kamarádů, vypadají nejistě a neumí se bránit útokům ani urážkám. Dále také ty, které působí labilně a fyzicky slabě, snaží se získat pozornost od učitelů nebo spolužáků, děti neustále si stěžující a ty, které chrání učitelé, případně rodiče.²⁴

Děti se bojí vyjádřit svůj názor a uzavírají se do sebe. Mají strach o přestávce opustit třídu. Častými oběťmi jsou také děti, které se nějakým způsobem odlišují, ať už jde o barvu pleti, sociální rozdíly nebo něco jiného.

23 ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Praha : Grada, 2010, s. 53.

24 MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 139 – 141.

Oběti se často potýkají s chronickými depresemi, pokud něco takového zažijí, jejich sebevědomí ještě více klesá a žijí v permanentním stresu a úzkosti, cítí kolem sebe neustálé nebezpečí a dochází k psychickému zhroucení a pokusům o sebevraždu. Záleží však také na dlouhodobosti trvání šikany.²⁵

Podle Říčana²⁶ se obětí šikany může stát prakticky kdokoli. Šikana hrozí například dítěti, které přijde do nového a sehraného kolektivu. Stane se předmětem nepřátelství pro nějakou přednost. Častěji se děti stávají terčem agrese pro nějaký handicap. Nejjednodušší a nejlogičtější riziko spočívá ve fyzické slabosti a neobratnosti oběti při fyzickém střetnutí. Patří sem i nedostatek půvabu, pohrdání skupiny vedoucí k šikaně může postihnout i dítě ze sociálně slabé rodiny, jehož rodiče nemají na značkové oblečení, ani na přiměřené kapesné. Pokud jde o psychické vlastnosti, bývá oběť šikany plachá, tichá a citlivá. Mívá nízké sebevědomí, považuje se za hloupou a nezajímavou pro ostatní. Nedokáže se prosadit mezi vrstevníky. Z psychických znevýhodnění je nutné se zmínit o opožděném duševním vývoji. Jestliže se mentální postižení projevuje dezorientací v sociálních vztazích, naivitou, těžkopádností, závislostí a zvýšenou sugestibilitou, je velké nebezpečí, že takový žák bude zesměšňován, ponižován a později tvrdě šikanován. Oběti se snadno stává outsider třídy, dítě osamělé, bez kamarádů, neschopné zaujmout, poskytnout citovou odezvu. Dítě s protivným chováním, neschopné vzbudit a udržet si sympatie dětí a dospělých. Oběti mívají také odmítavý vztah k násilí. Část obětí šikany provokuje agresi svým útočným chováním, kterým ostatní děti dráždí. Zvláštní skupinu tvoří oběti, které jsou současně agresory.

25 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 47.

26 ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 34 – 38.

2.1.1. Typologie obětí

Podle Koláře²⁷ existují čtyři typy obětí, a to oběti slabé s tělesným a psychickým handicapem, oběti silné a nahodilé, oběti deviantní a nekonformní a šikanování žáci s životním scénářem. Dále rozlišuje oběti, které nemají ani jednoho kamaráda a jsou zcela izolované a oběti, které mají alespoň jeden pozitivní opěťovaný vztah.

Bendl²⁸ specifikuje oběti. Prvním typem jsou **pasivní oběti** – bojácné, opatrné a uzavřené děti, často fyzicky slabé, těžko si hledají přátele, nemají dostatek dovedností a sebedůvěry, aby se dokázaly samy bránit. Druhým typem jsou **provokující oběti** – schválně provokují, pošklebují se a posmívají, ale pokud jim druzí oplácejí stejnou mincí, ihned si stěžují. Třetím typem obětí jsou **účelové oběti** – takové děti na sebe berou roli obětí, aby získaly uznání a popularitu. Čtvrtým typem jsou **falešné oběti** – děti, které si přehnaně stěžují na ostatní, obvykle se jejich chování zaměřuje na získání pozornosti. Pátým typem jsou **útočníci** – **děti** pronásledující druhé bez zjevného důvodu. Šestým typem jsou **útočníci - oběti** – některé děti jsou v některých situacích oběťmi, v jiných naopak útočníky. Posledním šestým typem jsou **úzkostní útočníci** – jedná se o děti s nejnižší sebedůvěrou, obvykle mají rodinné nebo učební problémy.

Nejhorší následky má šikanování u obětí. Závažnost poškození závisí na tom, do jaké míry šikana dosahuje a jak dlouho trvá, důležitá je i obranyschopnost obětí. Šikana způsobuje velmi závažné fyzické i psychické problémy a může dojít k dlouhodobému nebo dokonce trvalému poškození zdraví. Při dlouhodobém trvání se často oběti zhroutlí a bojí se o svůj život.²⁹ Dále může trpět děsivými sny, nevolnostmi a podobně. Často oběti přecházejí

27 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997, s. 59.

28 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 42.

29 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 100 – 101.

na jiné školy, ale někdy se bohužel i tam stávají terčem šikany. V pokročilém stádiu šikany se všeho vzdávají a není lehké jim pomoci, jelikož se nechtějí svěřit. U počátečních stádií šikany se často vyskytuje nepozornost při vyučování, zhoršení prospěchu, nadměrná a neomluvená absence, poruchy sebehodnocení, nejistota a strach. Šikana narušuje osobnostní vývoj oběti.

2.2. Agresor

Agresoři jsou ti, kteří týrají, ubližují, mučí své oběti a aktivně se podílejí na šikanování. Jsou to především ty osoby, které šikanu vedou a jsou jejími iniciátory.³⁰ Agresory si většinou představujeme jako tělesně zdatné jedince ubližující fyzicky, ale naopak šikana psychická může být někdy mnohem horší a rafinovanější. V dnešní době se šikana vyskytuje stále častěji a někdy i v kombinaci forem psychické a fyzické.

Agresoři se od ostatních osob na základě psychiatrických diagnóz zásadně neliší. Nejde o jev z oblasti psychopatologie, ale o problém morálky.³¹

Problémem šikany je ta skutečnost, že je prováděna dětmi a na dětech, které nejsou plně duševně vyvinuty, následky mohou negativně ovlivnit další výchovu oběti i agresora. Agresoři nejsou mnohdy pro nízký věk trestněprávně či občanskoprávně odpovědní.³² Lze proti nim uplatnit pouze často nedostačující výchovná opatření, agresor uniká potrestání a mnohdy v šikanování pokračuje, což u oběti vede k pocitu nespravedlnosti. Někdy je oběť pod pohrůžkou násilí donucována k páchání trestných činů, čímž se stává nedůvěryhodnou osobou v očích učitelů, ale i policie, kteří oběti nevěří, že delikty spáchala z donucení. Praví agresoři zůstanou neprozrazeni a oběť může být ještě více poškozena.

30 MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 110 – 111.

31 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 72.

32 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 216.

Mezi odborníky, kteří se touto problematikou zabývají, panuje shoda, že hlavní příčina kriminality a agresivity u dětí pochází z rodiny.³³ Mimo jiné i škola hraje velice důležitou roli pro prevenci kriminality, jelikož si zde jedinec osvojuje postoje, hodnoty a normy chování. Lze se domnívat, že agresivitu má každý jedinec v sobě zakódovanou, záleží však jen na něm, zda ji pozitivně využije pro dosahování svých cílů, nebo ji využije negativně, například pro ubližování jiným lidem a zda je včas a správně usměrňována. Agresivita může být i projevem nemoci nebo psychické poruchy a závisí na duševním zdraví jedince a jeho vnitřních fyziologických procesech. Dispozice k agresivnímu chování jsou vrozené a je možné je buď stupňovat, nebo usměrňovat výchovnými postupy. Agresivita může plnit jak pozitivní, tak negativní sociální cíle. Televizní programy s agresivní tematikou mohou agresivitu zvyšovat, zvláště pak v dlouhodobém působení.³⁴ Jiné naopak říkají, že potenciálního agresora odreagovávají a tím jeho agresivitu tlumí. Dlouhodobá expozice televizním programům s násilnou tematikou přijímaná v dětství vede k nárůstu agresivity jak u dětí, tak i dospělých a často se z těchto jedinců stávají osoby, které jsou iniciátory šikany.

Ve škole žáci mezi sebou soupeří a tam, kde není stupeň agresivity správně nastaven, agrese stoupá.³⁵ Agresor se snaží ovládat ostatní žáky a získat nad nimi moc. Téměř se u něj neobjevuje empatie, myslí jen na sebe. Šikanuje sourozence, případně i své rodiče, zhoršuje se ve škole, odmítá veškerou zodpovědnost za své chování a většinou svaluje vinu na druhé. Občas se dokonce chlubí, že někomu ubližuje. Na povrchu se může jevit jako milé dítě, má peníze, nebo různé předměty, o nichž není schopen říct, kde je získal a jejich původ nemůže dokázat, odpovídá neupřímně a odmítá spolupracovat s rodiči a učiteli. Často používá různé úšklebky a chladný, nepřátelský pohled.

33 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 94.

34 VANÍČKOVÁ, Eva ; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině : Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 16 – 17.

35 FIELDOVÁ, M. E. *Jak se bránit šikaně, praktický rádce pro děti, rodiče, učitele*. Praha : Ikar, 2009, s. 40.

Jeho řeč je ponižující, urážlivá, nesoucitná. Manipuluje oběťmi i ostatními členy skupiny. Je-li přistižen jako iniciátor šikany, necítí smutek nad tím, že ubližuje druhým.

Agrese je člověku vrozená stejně tak jako empatie a soucit.³⁶ Pokud jsou tyto tři složky v rovnováze, vše je v pořádku. Pokud je ale tato rovnováha narušena například stresem, působením negativní energie může docházet k agresi. V této situaci je pak nutné umět se odreagovat a uvolnit.

Agresoři jsou velice egoističtí a utrpení šikanovaných je pro ně zábavou a potěšením.³⁷ Strach oběti je pro agresora vzrušující a postupně zvyšuje intenzitu šikanování, stává se závislým na ubližování druhým. Jde tady o jistou formu závislosti, ale svou roli zde hraje i temperament. Agresoři se většinou vyznačují tělesnou zdatností a nadprůměrnou inteligencí spojenou s krutostí a bezohledností. Bývají velice zákeřní a mají schopnost připoutat k sobě širokou skupinu lidí.

Šikany se často dopouštějí lidé z různých sociálních vrstev a také lidé, kteří rádi ovládají druhé. Trýznitelé bývají často děti z narušených rodin, ale i z rodin vysoce postavených, kde ovšem rodiče nedávají najevo lásku a nemají na děti čas. Ty potom kompenzují nedostatek péče a porozumění takto.

Šikana vzniká z několika důvodů.³⁸ Příkladem mohou být snaha o upoutání pozornosti, potřeba být středem zájmu, dále také zabíjení nudy, zvědavost, snaha zkusit, kolik toho oběť vydrží, žárlivost. Oběť se velice často sama stává agresorem, aby předešla svému týrání.

Na vzniku šikany se podle Vašutové podílí řada faktorů³⁹, kterými jsou povaha a založení dítěte, rodinné prostředí, v němž jeden nebo oba rodiče vystupují agresivně a prosazují svou vůli vůči ostatním lidem, dále

36 VANÍČKOVÁ, Eva ; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. Násilí v rodině : Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 21.

37 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 77.

38 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 75.

39 VAŠUTOVÁ, Marie. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, s. 238 – 239.

nedostatečná péče a výchova, tvrzení, že se šikana vyplácí, kruté tělesné týrání, kdy je jedinec přesvědčen, že bití silnějšími je naprosto normální jev. V neposlední řadě je to také nízké sebehodnocení – děti neustále poslouchají negativní výroky na jejich osobu a nemají žádné sebevědomí, to pak kompenzují tím, že ubližují jiným. Nakonec jde i o skupinu vrstevníků, kteří šikanu podporují a chtějí si v dané skupině vytvořit přátele.

2.2.1. Typy iniciátorů šikanování

Podle Koláře⁴⁰ definujeme tři typy agresorů neboli iniciátorů. První typ je *hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy, někdy páchající trestnou činností. Šikanuje tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování k zastrašování ostatních.* Zpravidla pochází z rodiny agresivních a brutálních rodičů. Napodobuje násilí, které vidí doma a nepřipadá mu na tom nic zlého. Je to pro něj normální jev.

Druhým typem je *velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuální smyslu. Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.* Tento typ pochází z puntičkářské rodiny vyžadující poslušnost až vojenský dril. Rodiče jsou na děti příliš nároční a nedávají jim dostatečně najevo lásku.

Třetí typ je *srandista, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Patrná snaha vypíchnout humorné a zábavné stránky.* Pokud jde o rodinu, je zde deprivace v citové oblasti a naprosto zde chybí mravní a duchovní hodnoty.

40 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc.* Praha : Portál, 1997, s. 55 – 56.

2.3. Dospívání

Období dospívání zahrnuje dobu od 10 do 20 let a v této době dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické a sociální.⁴¹ Lze jej rozdělit na fáze rané a pozdní adolescence. Mnohé změny jsou podmíněny biologicky, ale vždy je významně ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou v interakci. Dospívání je specifická etapa života hledání a přehodnocování, kdy má jedinec dosáhnout určitého sociálního postavení, zvládnout vlastní proměnu a vytvořit si zralejší formu vlastní identity. Proč se však v souvislosti se šikanou zmiňuji o dospívání? Cílem této podkapitoly je především zaměřit se na psychické změny u dospívajícího jedince. Pubescenti mohou být na své dospívání pyšní, ale stejně tak se mohou stydět a nemusí jej zcela dobře zvládnout. Mají nový způsob uvažování, který se někdy může stát zdrojem nejistoty.

Dle Vágnerové⁴² bývají dospívající často nadměrně kritičtí a mají sklon polemizovat. Snaží se dokázat, co dovedou a chtějí své úvahy uplatnit. Chtějí, aby jejich argumenty byly přijímány ostatními a zpravidla prosazují jen svůj názor a nechtějí o něm pochybovat.

Dospívání provází hormonální změna, která stimuluje i změny v oblasti citového prožívání. Projevuje se kolísavost emocí, větší labilita, dráždivost, tendence reagovat přecitlivěle i na běžné podněty a nárůst emočního zmatku. Dospívající ztrácí svou jistotu a stabilitu a jejich emoční reakce bývají často velice proměnlivé. Často se u nich vyskytují změny nálad a někdy i změny v chování. Navenek se emoce mohou projevovat větší impulzivitou a nedostatkem sebeovládání, což často přispívá ke vzniku konfliktů. V tomto období je také typické to, že mladí lidé nechtějí dávat najevo své city a jsou více uzavření. S celkovou nejistotou a emoční nevyrovnaností dospívajících

41 VAŠUTOVÁ, Marie. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, s. 238.

42 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika, vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita, 2008, s. 107 – 114.

souvisí i výkyvy v sebehodnocení. Bývají přecitlivělí na projevy jiných lidí a vztahovační, což je projevem osobní nejistoty. V tomto období životní dráhy narůstá negativismus a agresivita.

V období mladší adolescence se mění vztahy s lidmi a pubescent odmítá podřízené postavení, odmítá autority – rodiče a učitele. Je k nim kritický, diskutuje a hledá především takové argumenty, které se liší od názorů autorit. Odmítání a demonstrace jsou typickým znakem dospívání. Dospívající bývají také velice netolerantní a vyžadují spravedlnost a rovnoprávnost. Preferují rozhodnutí, které pro ně není tak důležité, jen z toho důvodu, aby prosadili jiný názor, než mají rodiče nebo i učitelé.

V období pozdní adolescence dochází ke stabilizaci a starší adolescenti se dovedou lépe ovládat, dokonce i v emočně vyhrocených situacích.⁴³ Jakoukoli zátěž může dospívající vnímat jako výzvu nebo podnět a zvyšuje úsilí pro dosažení svých cílů. Toto období je také fáze přechodu do dospělosti a jedinec je vnímán jako dospělý, od něhož se vyžaduje i odpovídající chování. Dospívající přijímají jen to, co jim imponuje, čeho si váží, co je dokonalé, co takové není, zavrhnou. Potřebují se přesvědčit o významu hodnot uznávaných rodiči na základě vlastních zkušeností a najít smysl těchto hodnot. Snaží se brát ohled na jiné, ale o potřebách rodičů příliš nepřemýšlí nebo je neberou vážně.

Dospívající se učí proto, aby dosáhl konkrétního cíle a vynakládá úsilí jen tehdy, pokud je přesvědčen o smyslu svého jednání. Respektuje často takové učitele, kteří mu imponují, nezdůrazňují svou nadřazenost, mají pro žáky pochopení, vyslechnou jejich názor, berou je jako rovnocenné bytosti. Dokáží se nadchnout pro činnost, která je zajímavá, obvykle to však není škola.

Velký význam pro dospívající má vrstevnická skupina.⁴⁴ Vrstevníci mají zpravidla stejné problémy a jsou v rovnocenném postavení. Sdílí spolu názory, hodnoty a normy. Vazba na skupinu snižuje individuální zodpovědnost a zvyšuje

43 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika, vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita, 2008, s. 115.

44 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika, vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita, 2008, s. 119.

pocit sebevědomí a sebejistoty. Adolescent často hledá u vrstevníků oporu. Jeho potřeby zajišťují více kamarádi a vztahy mezi nimi. Pokud adolescent není vrstevníky akceptován, snaží se jim všemožně zavděčit a hledá způsoby jak toho dosáhnout. Přijímá pak kohokoli, kdo je ochoten se s ním přátelit. Potřeba být akceptován je někdy tak silná, že se jedinec vzdává osobních hodnot a přijímá jiné, o něž by za normálních okolností vůbec nestál. Dostává se tak často do společnosti nevhodných osob, kde mohou vznikat problémy, jako je například šikana, drogové závislosti a podobně. Vliv vrstevnické skupiny je nejvyšší v období střední adolescence (ve věku 15 až 16 let). Ke konci adolescence vliv skupiny klesá, starší adolescenti jsou vyspělejší, jistější a nepřijímají vše, co skupina proklamuje. Více spoléhají na vlastní názor, dovedou vyjádřit i nesouhlas a zvládají řešit problémy.⁴⁵

Adolescence je všeobecně kritické období vzhledem k hormonálním změnám. Jak jsem již uvedla, v tomto období se u dospívajících vyskytuje emoční labilita. Jedinec si hledá své místo ve společnosti, a proto může být toto období kritické a ideální pro vznik šikany.

45 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika, vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita, 2008, s. 119 – 120.

3. ŘEŠENÍ A PREVENCE ŠIKANY

Medializace šikany přináší snahu ze strany MŠMT ČR, pedagogů, ředitelů problémy řešit, zároveň ale klade vysoké nároky na jejich profesionalitu. Společnost předpokládá, že všichni učitelé jsou dostatečně informováni a schopni okamžitě vyřešit jakýkoliv případ šikany.

Šikanu je nutné včas řešit, abychom předešli důsledkům, ke kterým může vést. Je nutná spolupráce všech, kteří se na ní podílí a také rodičů. Řešení šikany není vůbec snadné a jde o dlouhodobou činnost. V některých případech se ani nemusí podařit šikanu vyřešit a dochází k odchodu některých žáků ze školy. Otázkou však zůstává, zda na jiné škole nebude docházet ke stejnému problému a také, zda k šikaně nebude docházet na jiném místě, například venku mezi dětmi na hřišti a podobně.

Škola má velkou zodpovědnost, aby předcházela vzniku tohoto problému a případně se s ním vyrovnala, jestliže se vyskytne. Ve školách, které se aktivně snaží proti šikaně bránit, její výskyt klesá, ale přesto jsou stále ještě pedagogové, kteří nejsou schopni šikanu řešit a nevědí, jak ji diagnostikovat; nejsou pro tuto činnost vybaveni teoretickými ani praktickými znalostmi a schopnostmi. Není zde žádná instituce, která by se tímto problémem systematicky zabývala a vzdělávala pedagogy v této problematice. V poslední době se však v tomto ohledu situace zlepšuje a probíhají školení pro učitele, zaměřená na zvýšení informovanosti o tomto problému a způsoby, jakými šikaně pedagog může ze své pozice předcházet, popř. čelit. Mnoho pedagogů si ovšem nepřipouští, že by se u nich na škole mohla šikana objevit.

Dle Vašutové⁴⁶ vyžaduje řešení šikany uplatnění určité strategie. Doporučuje zavést partnerství mezi žáky, rodiči i učiteli, obsahující jasně vymezené komunikační cesty, jimiž lze oznamovat šikanování. Zdůrazňuje

46 VAŠUTOVÁ, Marie. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, s. 240 – 241.

nutnost povzbuzování a podpory dětí a schválení pravidel chování obsahující sankce za jejich porušování, musí však být dostatečně vysvětlena žákům. Další doporučení se týkají zejména bodů jako osobní poradenství na pomoc oběma skupinám – agresorům i obětem, dohled učitelů o přestávkách na všech místech školy, kde by mohlo k šikanování dojít, začlenění morální a společenské výchovy do výuky, aby bylo žákům přesně jasné, co je morální a etické, zřízení funkce žáků, kteří by včas informovali učitele o výskytu šikany na škole a také případně navrhli opatření či řešení této problematiky, zapojení nepedagogických pracovníků do diskuse a do zavedení opatření proti šikaně a vedení záznamů o všech případech šikany na škole a také další sledování aktérů pro případ, že by vykazovali stále známky šikanování. V neposlední řadě je třeba zmínit opatření, která zabrání tomu, aby se z trýznitele stala oběť. Oba protagonisté potřebují cílenou pomoc prostřednictvím odborného poradenství a pomoc rodičů, kteří by měli být zváni do školy, kde mohou komunikovat, aby mohla být daná situace zdárně vyřešena.

Učitelé by měli sledovat atmosféru ve třídě, neměli by se bát vynést šikanu na světlo a trestat agresory. Měli by uplatňovat takový přístup, aby jim děti věřily a svěřovaly se. Šikana snižuje prestiž školy a pravděpodobně se vyskytuje, alespoň v té nejméně závažné podobě, na každé škole. Dobrá škola je ta, která s ní bojuje.

Postup řešení šikany není snadný. Především není snadné již samo odhalení šikany, kdy se s vyšetřováním začíná zpravidla u oběti. Tito lidé často nechtějí o problému mluvit, je to pro ně velice citlivá záležitost, mají strach z pomsty agresora. U některých typů šikan může dojít i k tomu, že učitel nevědomě chrání agresora a brání vyšetřování. Někdy oběť pachatele odhalí, pedagog si agresora zavolá a dochází ke konfrontaci. Agresor zpravidla svou vinu popírá a nakonec dojde k tomu, že učitel potrestá oba protagonisty. Oběť se už učiteli nesvěří a trpí dál. Agresoři šikanu vždy popírají. Někdy také řešení komplikují rodiče tím, že nechtějí, aby se šikana vyšetřovala, protože se o své dítě bojí. Postupují pak tak, že jej raději dají na jinou školu.

Jedním z klíčových předpokladů úspěšného boje proti šikaně je změna pohledu škol na šikanování a vedení žáků k odpovědnosti za jejich chování. Řešení šikany bývá závislé i na samotných žácích, protože šikana je záležitostí celé skupiny. Žáci by měli být vedeni k boji proti šikaně aktivní, nebo alespoň pasivní formou. Aktivní forma představuje aktivní zásah jedince proti šikaně, pasivní pak podání informace o šikaně učiteli, výchovnému poradci nebo jinému školnímu pracovníkovi.

Ve třídě se osvědčuje systematické budování demokracie, vytvoření zdravého jádra skupiny a posilování sebevědomí a odolnosti oběti vůči agresivitě. Prevence a řešení šikany vyžaduje také jisté schopnosti a vlastnosti učitele.

Nejlepším řešením, je šikaně předcházet, je vůbec nedopustit, aby vypukla, protože bojovat s ní je poté mnohem problematičtější. Prevence šikany by se měla objevit naprosto všude, to znamená na místech, kde k ní došlo, ale i tam, kde ještě nebyla zpozorována nebo prokázána. V prevenci napomáhají určité zásady, jako například již zmíněné posílení demokracie ve škole i ve třídě, ochrana dětí před vlivem mediálního násilí, ostrážitý dozor ve škole, solidarita se slabými, podpora autority učitele, vštěpování úcty a obětavosti vůči každé lidské bytosti, práce s potencionálními agresory, podporování účasti všech dětí na skupinových aktivitách.

Je třeba záměrně a systematicky vyhledávat problém. Lze k tomu použít například anonymní dotazník nebo letáky informující o pomoci obětem.

Dle Koláře⁴⁷ nejprve musíme odhadnout závažnost šikanování a všímáme si přitom chování žáků, spolupráce mezi nimi, vztahů a celkové atmosféry, závažnosti a četnosti agresivních projevů, doby, po kterou problém trval a počtu obětí a agresorů. Dále poté postupujeme k cílené strategii vyšetřování – ta zahrnuje 5 kroků, a to rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení svědků,

47 KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2005, s. 110 – 112.

individuální a konfrontační rozhovory se svědky, zajištění ochrany obětem a rozhovor s agresory a konfrontace mezi nimi.

Důležité je zjistit, kdo je obětí, kdo agresorem a jejich celkový počet. Kdo je iniciátor a aktivní účastník šikanování. Co, jak a kde dělali agresori obětem a jaká byla závažnost a trvání šikany. Rozhovor s agresory by neměl probíhat dříve, než máme k dispozici dostatek informací a důkazů. Rozhodnou-li se učitelé pro vyšetřování šikany, mají před sebou velmi těžkou úlohu – měli by se stát psychoterapeuty, kteří pomáhají v krajní nouzi oběti a zároveň by se měli stát vyšetřovateli, kteří vyšetřují přinejmenším závažný přestupek. Je velmi důležité, aby si od počátku vedli podrobné poznámky – napsali si seznam agresorů a fakta, kdo, kdy, kde, jak, co a komu dělal a připojili poznámku, kdo byl zdrojem těchto informací – toto nebudou zveřejňovat. Taková dokumentace je významná v případě stížností rodičů agresorů a také je důležitým materiálem, potřebným při dalších krocích.

Pro účinnou a razantní první pomoc, dostupnou učitelům (zejména v případě počáteční šikany) je nejvhodnější lokální a vnější strategie, která mapuje symptomy šikanování a pracuje pouze s vybranými svědky. Je univerzální, platí pro děti i dospělé i pro různé typy škol.

Taktika vyšetřování podle Koláře má čtyři části⁴⁸, a to zahřívací předkolo, monolog, dialog a konfrontace.

V zahřívacím předkole je třeba navodit určitou atmosféru. Ta je jiná, mluvíme-li s obětí a se svědkem a jiná při hovoru agresorem. Zatímco v prvním případě se snažíme vzbudit pocit jistoty a bezpečí, agresora naopak znejišťujeme, využíváme napětí, momentu překvapení a šoku. Monolog můžeme ve vyšetřování vynechat. Slouží k tomu, aby žák – svědek nebo agresor svými slovy řekl, co se přihodilo. Někdy se sám zaplete do vlastní lži.

48 KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997, s. 98 – 100.

Dialog není dialogem v pravém slova smyslu, jde v něm o kladení otázek vyšetřovanému žákovi a o jeho odpovědi. Po celou dobu je třeba udržovat citové napětí. Nejběžnější variantou je tzv. přitlačení ke zdi. Agresorovi jsou nabídnuty nějaké polehčující okolnosti, pokud se přizná, zároveň je ubezpečen, že v případě dalšího šikanování bude nekompromisně potrestán. Při rozhovoru s agresorem je důležité, na co se ptáme a jakým způsobem. Významnou roli zde hraje neverbální komunikace. Například způsob, jakým se na agresora díváme (dlouhý chladný pohled jej znejistí), v jaké jsme od něj vzdálenosti (příliš velká vzdálenost i přílišná blízkost zneklidňují), zda on sedí a my stojíme (pocit převahy). I kladenými otázkami agresora znejistujeme, hledáme v jeho slovech rozpory a přeroknutí.

Konfrontace není nutná v každém případě. Někdy se dělá buď mezi svědky, nebo mezi agresory. Konfrontaci agresorů regulujeme, sledujeme rozpor mezi slovy a gesty. Nonverbální komunikace je mnohem pravdivější než verbální.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, má-li podezření, zákon určuje školskému zařízení povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálněprávní ochrany dětí. V případě, že rodiče odmítají spolupracovat se školou a nechtějí být přítomni jednání výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět orgány sociálněprávní ochrany dětí.

Pedagogičtí pracovníci, stejně jako ředitel školy, nesou odpovědnost za chování žáků nejen během výuky, ale i o přestávkách, jinak řečeno mají odpovědnost po celou dobu, kdy je žák svěřen jejich dočasnému doзору. Pokud je tedy šikana páchána v tomto období, pak je na místě odpovědnost příslušných pedagogických pracovníků.

„Každý pedagogický pracovník na všech úrovních a typech škol ve vzdělávacím procesu vede důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických

principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli prohlubovat své znalosti a dovednosti v tomto oboru.“⁴⁹

3.1. Instituce pomáhající s řešením šikany v České Republice

Rodiče i děti se mohou obracet především na školská zařízení, kde zpravidla bývají pedagogicko – psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciální pedagogická centra, orgány právní ochrany dítěte a také odborníci, jako jsou kliničtí psychologové a psychiatři. Mimo tato zařízení lze využít ještě služeb linky bezpečí a občanského sdružení Společenství proti šikaně. Je dobré obrátit se s žádostí o pomoc na specialisty, kteří mají v léčbě šikany praxi. Velmi důležitou součástí prevence šikany je také spolupráce s organizacemi, které se touto problematikou zabývají a mají s ní zkušenosti. Nyní se zaměříme na jednotlivé instituce podrobněji.

První z nich je Prev – centrum⁵⁰. Jde o odborné zařízení poskytující ambulantní poradenské, terapeutické a sociální služby osobám ohroženým důsledky užívání návykových látek či nacházejících se v jiných rizikových a obtížných situacích, jejich rodinám a nejbližšímu sociálnímu okolí. Posláním této organizace je pomoci připravit děti na náročné životní situace spojené s dospíváním a také aktivně zapojovat rodiče a pedagogy do preventivních aktivit. Lidé zde zaměstnaní jsou studenti humanitních věd, kteří si s dětmi povídají o problémech, jež je zajímají a snaží se ovlivnit jejich postoje a chování pozitivním směrem. Instituce se nacházejí například v Chebu, Brně, Bruntálu a Jihlavě.

Druhou, neméně důležitou institucí, je linka důvěry⁵¹. Pracovníci této linky jsou pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Dětem poskytují

49 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 193.

50 O.s.Prev-centrum [online]. 1997 [cit. 2011-03-24]. Prev.centrum. Dostupné z WWW: <www.prevcentrum.cz>.

51 Modrá linka [online]. 2000 [cit. 2011-03-15]. Linka důvěry pro děti a mládež. Dostupné z WWW: <<http://www.modralinka.cz>>

anonymní pomoc po telefonu. Lidem, kteří se sem obrátí o pomoc, radí, naslouchají, hledají řešení. Výhodou je zde anonymita, šikanovaní se často bojí nebo stydí mluvit o svém problému a telefonický hovor je pro tyto osoby výbornou alternativou. Jistotou je zde také naprostá důvěrnost a nikdo jiný se bez souhlasu volajícího o problému nedoví. Prioritou je pomoc v krizových, obtížných situacích života a překonání této krize, lze také využít služeb psychologické poradny, kam je však nutné přijít osobně. Služba linky důvěry po telefonu je poskytnuta každému bez rozdílu a je zpravidla zdarma. Centra linek důvěry se nacházejí v každém kraji České republiky.

Třetí alternativou je sdružení Lata⁵². Je to občanské sdružení, které pomáhá ohroženým dětem a mladým rodinám, bohužel však pouze v Praze a ve Středočeském kraji. Jedná se o neziskovou organizaci, která funguje již sedmnáct let. Pomáhá mladým lidem zvládat nepříznivé, ohrožující situace a začlenit se do společnosti, řešit problémy. Pracují zde dobrovolníci, na něž se může klient kdykoli obrátit a společně pak tráví čas zhruba tři hodiny týdně po dobu šesti měsíců. K dispozici jsou zde tři programy, které pomáhají lidem, kteří prošli dětským domovem, šikanou, nebo drogovou závislostí.

Čtvrtou z těchto organizací je Bílý kruh bezpečí⁵³, který poskytuje odbornou pomoc především obětem a svědkům trestných činů. Služby jsou zde bezplatné a snahou je tyto osoby morálně a emocionálně podpořit. Organizace nabízí i kurzy na prevenci kriminality a pořádá psychorekondiční pobyty pro oběti násilné kriminality. Výhodou je bezplatnost, nestrannost, nezávislost a diskrétnost. Sdělení klienta je vždy důvěrné a informace nesmí být jeho bez souhlasu poskytnuty třetí osobě.

Pátou institucí je síť pedagogicko – psychologických poraden⁵⁴, které spolupracují se školami. Klíčovou činností je zde přímá práce s klientem,

52 Programy pro ohroženou mládež [online]. 2010 [cit. 2011-03-24]. Lata. Dostupné z WWW: <<http://www.lata.cz>>.

53 Pomoc obětem trestných činů v ČR [online]. 2007 [cit. 2011-03-24]. Bílý kruh bezpečí. Dostupné z WWW: <<http://www.bkb.cz>>.

54 Pedagogicko-psychologická poradna [online]. 2005 [cit. 2011-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.ppp-olomouc.cz/>>.

rodiči a pedagogy. Pracovníci jsou odborníci, především psychologové a speciální pedagogové. Práce poradny je úspěšná pouze tehdy, pokud s ní spolupracují žáci, učitelé i rodiče. Poradny se věnují dětem od tří do devatenácti let. Pomáhají řešit výchovné problémy žáků, provádějí odborná vyšetření a poskytují metodickou a diagnostickou pomoc. Pracují často se studenty, kteří inklinují k problémovým projevům v chování, jako je například agresivita. Jsou zde však dvě úskalí – pedagog nemůže poslat do poradny studenta bez souhlasu rodiče a poradna nemůže výsledky sdělit škole bez souhlasu rodičů.

Další institucí je kurátor pro mládež⁵⁵. Pečuje o nezletilé děti, které se dopustily trestného činu. Řeší problémy záškoláctví, útěky z domova, toxikomanie, trestnou činnost a šikanu mezi dětmi. Školy mohou kurátora oslovit s žádostí o pomoc. Učitel pošle dokument s informacemi o žákovi kurátorovi a ten poté zahájí šetření ve škole a informuje rodiče. Může také poslat studenta k psychologovi nebo doporučit ústavní výchovu.

Jednou z organizací bojujících proti šikaně je i Iniciativa⁵⁶. Aktivně podporuje, vyhledává a propaguje efektivní programy prevence vzniku a šíření šikany, a tím předchází závažným projevům šikany na školách. Je to neformální seskupení zástupců organizací a institucí, které usilují o účinné a systematické omezování výskytu šikany na školách. Cílem Iniciativy je prosazování nových nástrojů boje se školní šikanou, postupné zavádění ověřených postupů, jak snižovat šikanu na školách a současně také prosazování potřebných legislativních změn. Dalším cílem je přispívat ke zvyšování obecného povědomí o problematice školního šikanování. Každý zástupce, který přistoupil k Iniciativě, si je vědom, že neexistuje škola bez příznaků šikany. Iniciativa proto aktivně podporuje, vyhledává a propaguje efektivní

55 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 175.

56 Informační portál o šikaně na školách [online]. 2008 [cit. 2011-03-14]. Minimalizace šikany. Dostupné z WWW: <<http://www.minimalizacesikany.cz>>.

programy prevence vzniku a šíření šikany.⁵⁷

Institucí, které pomáhají v boji proti šikaně, je ještě mnohem více. Lze se domnívat, že škole nejčastěji pomáhá pedagogicko-psychologická poradna nebo také výchovní poradci, kteří jsou v této problematice povolánymi osobami.

57 Informační portál o šikaně na školách [online]. 2008 [cit. 2011-03-14]. Minimalizace šikany. Dostupné z WWW: <<http://www.minimalizacesikany.cz>>.

Výzkum v rámci projektu Minimalizace šikany z roku 2005⁵⁸ ukázal, že 40 % žáků na školách bylo šikanováno, přes 44 % dětí se stalo svědkem šikany, nejčastější formou šikany je posmívání, pomluvy a nadávky, dále také, že fyzickou šikanou trpí nejméně každý 10. šikanovaný, 21 % dětí je šikanováno každý den, 25 % každý týden, 22 % zhruba jednou měsíčně a 31 % nejméně jednou za rok. Nejčastěji je agresor jeden (34 %) či dva (24 %) a častěji šikanují chlapci (68 %) než dívky (20 %). Nejčastěji šikanovanému pomohla třídní učitelka či kamarádi (shodně 25 %), pomoc rodičů přišla v 12 %, v 21% nepomohl nikdo. Šikanovaní žáci se nejčastěji svěřují kamarádům (45 %) a rodičům (39 %).

Podle Bendla⁵⁹ existuje 6 skupin faktorů, které komplikují řešení a prevenci šikany ve škole a to nepřehlednost situace (je těžké rozpoznat, kdo je agresorem a kdo obětí), nezájem vedení školy přiznat existenci šikany, nedostatečné legislativně – kázeňské pravomoce školy (Agresoři tuší, že za své chování nebudou potrestáni. Buď proto, že škola nemá žádné velké pravomoce (snížená známka z chování pro ně není velkou hrozbou), nebo si myslí, že si nikdo netroufne tento problém řešit.). Ze strany učitelů jde především o nezájem o existenci šikany v jejich třídě, dále také řešení šikany pouze ve vybraných případech a také strach učitelů zasáhnout kvůli obavě konfliktu se žáky. U žáků pak komplikuje řešení strach oběti oznámit, že je šikanována, strach žáků, kteří šikanování nejsou, zastat se oběti, dále také přesvědčení, že žalovat se nemá a také závislost mezi agresorem a obětí. Velkou roli zde hrají i rodiče. Někteří rodiče často vychovávají své děti k násilí, aby se lépe uplatnily v kolektivu. Naproti tomu jiní rodiče odmítají šikanu řešit, aby danou situaci ještě nezhoršili, především jedná-li se v případě jejich dítěte o oběť.

58 Organizace pro studenty a jejich školy [online]. 2009 [cit. 2011-03-15]. Nová generace. Dostupné z WWW: <<http://novagenerace.com>>.

59 BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha : ISV, 2003, s. 67 – 76.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této práce je zaměřena na výzkum výskytu šikany na Střední škole gastronomie a služeb v Přerově. Zabývá se tím, zda se šikana na této škole vyskytuje, jak se projevuje a zda jsou studentky dostatečně informovány o této problematice. Byly stanoveny následující pracovní hypotézy.

U první hypotézy nulová hypotéza tvrdí, že se na Střední škole gastronomie a služeb šikana nevyskytuje, alternativní hypotéza připouští, že se na této škole šikana vyskytuje.

Druhá hypotéza se týká informovanosti studentek. Podle nulové hypotézy studentky jsou o této problematice dostatečně informovány, dle alternativní hypotézy studentky informovány nejsou.

Třetí hypotéza pracuje s četností jednotlivých typů šikany. Nulová hypotéza vychází z předpokladu, že mezi jednotlivými typy šikany není rozdíl z hlediska četnosti. Alternativní hypotéza je, že se psychická šikana vyskytuje mnohem častěji než fyzická

Čtvrtá hypotéza se týká toho, zda studentky vědí, na koho se v případě potřeby obrátit s žádostí o pomoc. Nulová hypotéza pracuje s domněnkou, že studentky vědí, za kým mají jít, pokud se šikana objeví. Dle alternativní hypotézy studentky nevědí, za kým by šly pro pomoc.

4.1. Cíl dotazníkového šetření a jeho metody

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, kolik procent všech ročníků oboru Kosmetička na Střední škole gastronomie a služeb v Přerově se setkala se šikanou, v jaké formě a jak by při řešení šikanování postupovaly, případně na koho by se s potřebou pomoci obrátily. Tento obor studují pouze děvčata. Šetření bylo provedeno prostřednictvím anonymního dotazníku.

Dotazník, který obsahuje 19 uzavřených otázek, jsem osobně doručila na Střední školu. Při vyplňování dotazníků jsem nebyla přítomna, o pomoc jsem požádala učitelku odborného výcviku. Dotazník vyplnily všechny ročníky oboru kosmetička, které byly přítomny, nikdo neodmítl dotazník vyplnit a všechny studentky jej odevzdaly. Na vyplnění měly 30 minut. Otázky byly uzavřené z důvodu následného snazšího vyhodnocení, přičemž se zde střídaly dichotomické a polytomické položky, což znamená, že studentky vybírají buď ze dvou možností, nebo více než ze dvou. Ankety se zúčastnilo celkem 60 studentek.

4.2. Výsledky dotazníkového šetření

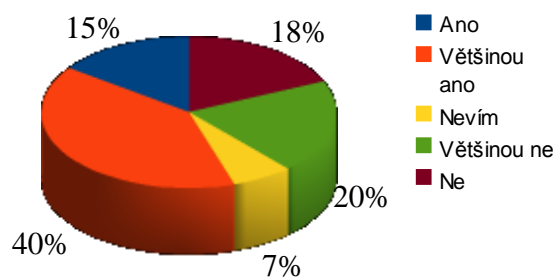
Spokojenost s kolektivem ve třídě

Tabulka č. 1

Jsi spokojený s kolektivem ve třídě?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	9	15,00
Většinou ano	24	40,00
Nevím	4	6,67
Většinou ne	12	20,00
Ne	11	18,33

Z výše uvedeného je patrné, že celkem 33 studentek odpovědělo, že jsou s kolektivem ve třídě spokojeny. Negativně odpovědělo 23 studentek, což je poměrně zarážející. Obzvláště vezmeme-li v úvahu, že ve třídním kolektivu tráví mnoho času. 4 studentky odpověděly, že nevědí, zda jsou v kolektivu spokojeny (nemohou se rozhodnout ani pro kladnou ani pro zápornou odpověď). Uvedené zjištění ilustruje i graf č. 1.

Graf č. 1
Spokojenost s kolektivem ve třídě

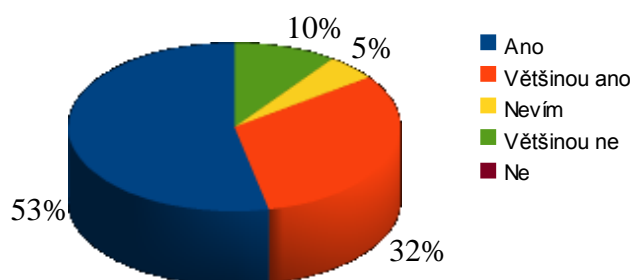
Kamarádství ve třídě

Tabulka č. 2

Máš zde kamarády?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	32	53,33
Většinou ano	19	31,67
Nevím	3	5,00
Většinou ne	6	10,00
Ne	0	0,00

Je velice potěšující, že většina studentek (85 %) v dotazníku uvádí kladnou odpověď, že tedy mají kamaráda, kterému se mohou svěřit s problémy. Pouze 6 studentek se přiklání k názoru, že zde kamarádky spíše nemají. Není to však odpověď striktně negativního rázu. Tři studentky si nejsou jisty, zda ve škole přátele mají nebo ne, proto odpověděly, že nevědí. Žádná studentka neuvedla, že ve škole přátele nemá.

Graf č. 2
Kamarádství ve třídě

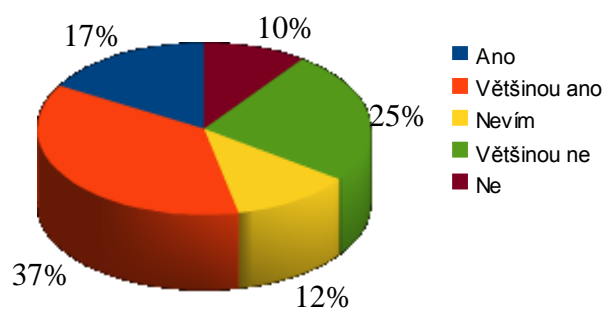
Spokojenost ve škole

Tabulka č. 3

Jsi v této škole ráda?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	10	16,67
Většinou ano	22	36,67
Nevím	7	11,67
Většinou ne	15	25,00
Ne	6	10,00

Na uvedenou otázku kladně odpovědělo 32 studentek, 7 uvedlo, že neví a 21 studentek se přiklání spíše k negativním odpovědím. Dalo by se předpokládat, že bude mnohem více kladných odpovědí, ale odpovědi jsou téměř vyrovnané.

Graf č. 3
Spokojenost ve škole

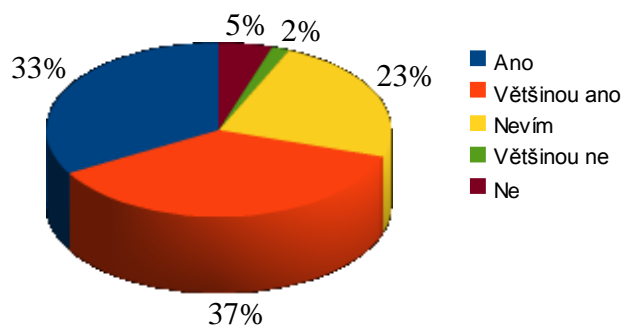
Pocit bezpečí ve škole

Tabulka č. 4

Cítíš se ve škole bezpečně?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	20	33,33
Většinou ano	22	36,67
Nevím	14	23,33
Většinou ne	1	1,67
Ne	3	5,00

Z uvedeného vidíme, že téměř čtvrtina respondentek nedokázala jednoznačně odpovědět, přesto téměř tři čtvrtiny dotázaných uvedly, že se do určité míry cítí ve škole bezpečně.

Graf č. 4
Pocit bezpečí ve škole

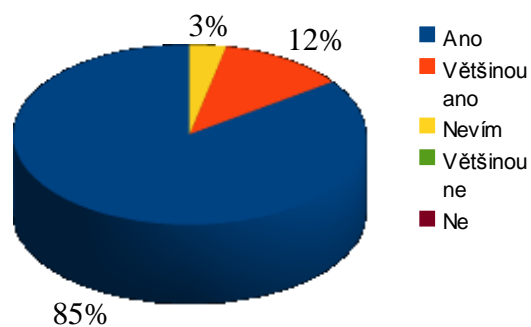
Definování pojmu šikana

Tabulka č. 5

Dokážeš definovat pojem šikana?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	51	85,00
Většinou ano	7	11,67
Nevím	2	3,33
Většinou ne	0	0,00
Ne	0	0,00

Pojem šikana si myslí, že je schopno definovat 58 studentek. Pouze 2 neví, zda jsou schopny tento pojem vysvětlit. Je ovšem pravda, že v poslední době je toto téma často probíráno mimo jiné i v médiích a tudíž, jak již bylo uvedeno, se dostává do povědomí široké veřejnosti.

Graf č. 5
Definování pojmu šikana

Osobní zkušenost se šikanou na škole

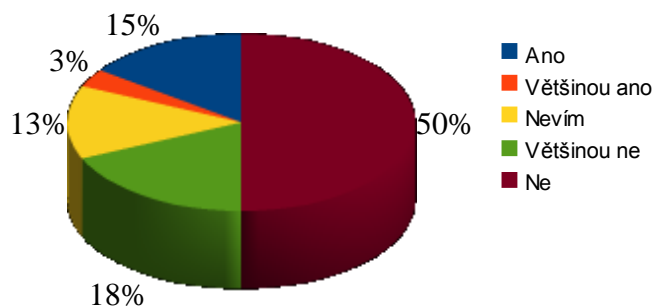
Tabulka č. 6

Setkala ses na této škole se šikanou?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	9	15,00
Většinou ano	2	3,33
Nevím	8	13,33
Většinou ne	11	18,33
Ne	30	50,00

Většina studentek (41) se shoduje, že se se šikanou na této škole neselekaly a 8 studentek pravděpodobně neví, zda se o šikanu jednalo nebo ne. Přesto je zde 11 studentek, které odpověděly kladně, z čehož jasně vyplývá, že se zde šikana vyskytuje a nejde o malý počet. Fakt, že se v tomto případě jedná o obor studovaný pouze děvčaty jasně dokazuje již dříve uvedené tvrzení, že na pohlaví iniciátorů šikany nezáleží.

Graf č. 6

Osobní zkušenost se šikanou na škole

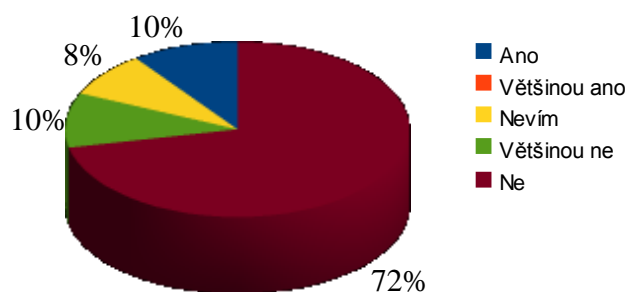
Svědectví šikany

Tabulka č. 7

Byla jsi zde svědkem šikany?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	6	10,00
Většinou ano	0	0,00
Nevím	5	8,33
Většinou ne	6	10,00
Ne	43	71,67

Svědkem šikany zde bylo pouze 6 studentek. Dalších 49 odpovědělo, že zde šikanu neviděly. 5 studentek neví, zda svědkyněmi šikany byly, nebo ne.

Graf č. 7
Svědectví šikany

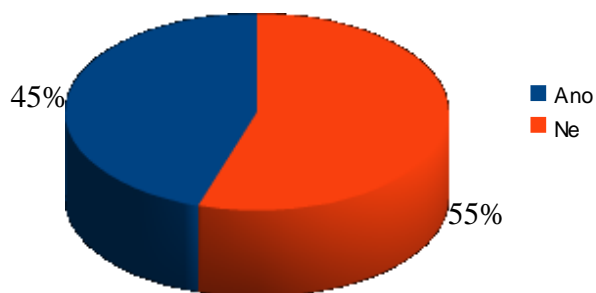
Doslech o šikaně

Tabulka č. 8

Slyšel/a jsi od někoho, že by na této škole došlo k šikaně?		
Odovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	27	45,00
Ne	33	55,00

45 % dotazovaných, tedy 27 studentek uvedlo, že se doslechly o výskytu šikany na škole. Většina (55 %) dotazovaných, tedy 33 studentek odpovídá, že se o šikaně na této škole od nikoho nedoslechly. Výsledky jsou dost vyrovnané a poměrně alarmující.

Graf č. 8
Doslech o šikaně

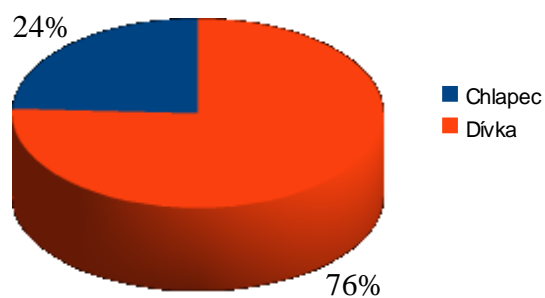
Agresoři

Tabulka č. 9

Kdo byl agresorem?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Chlapec	8	24,24
Dívka	25	75,76

Studentky na tuto otázku odpovídaly pouze tehdy, pokud na předchozí otázku odpověděly ano. 8 dotazovaných odpovědělo, že agresorem byl chlapec a 25 dotazovaných uvádí, že dívka. Z uvedených výsledků vyplývá, že dívky šikanují více, což nepochybně vyplývá z „dívčí“ podstaty zkoumaného studijního oboru.

Graf č. 9
Agresoři

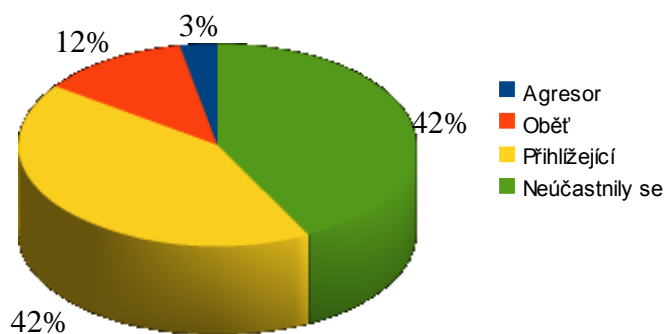
Pozice při zpozorování šikany

Tabulka č. 10

V jaké pozici jsi byla?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Agresor	1	3,03
Oběť	4	12,12
Přihlížející	14	42,42
Neúčastnily se	14	42,42

Pokud se studentky s šikanou setkaly, odpovídaly na otázku, v jaké pozici byly, přičemž se jedna studentka přiznala, že byla přímo agresorkou, další 4 odpověděly, že byly v pozici oběti. 14 dotazovaných odpovědělo, že pouze přihlížely a ostatní se neúčastnily, pouze slyšely o případu šikany, ale nedoslechly se přímo o iniciátorech šikany.

Graf č. 10
Pozice při zpozorování šikany

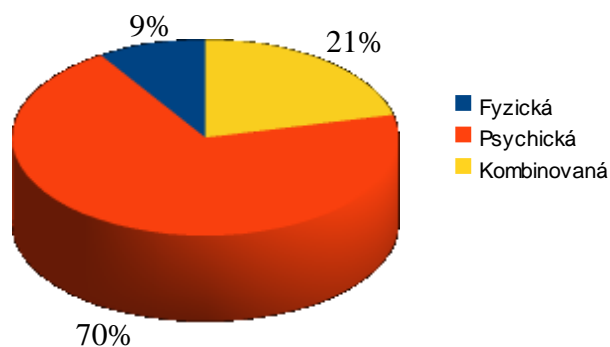
Druh šikany

Tabulka č. 11

S jakým druhem šikany ses setkala?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Fyzická	3	9,09
Psychická	23	69,70
Kombinovaná	7	21,21

Cílem této otázky bylo zjistit, s jakou šikanou se studentky setkaly, pokud o šikaně na škole slyšely nebo se jí přímo účastnily. 3 studentky odpověděly, že se jednalo o fyzickou agresi, 23 studentek uvedlo, že šlo o psychickou šikanu a 7 odpovídá, že šlo o kombinaci obou druhů šikany.

Graf č. 11
Druh šikany

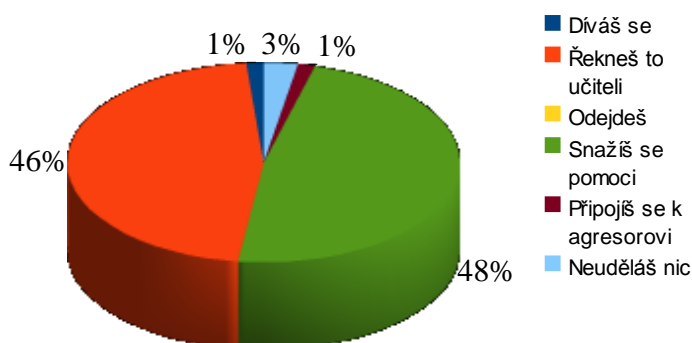
Reakce na ubližování

Tabulka č. 12

Jak bys reagovala na ubližování?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Díváš se.	1	1,41
Řekneš to učiteli.	33	46,48
Odejdeš.	0	0,00
Snažíš se pomoci.	34	47,89
Připojíš se k agresorovi.	1	1,41
Neuděláš nic.	2	2,81

Na otázku, jak by reagovaly na ubližování, odpověděla jedna studentka, že pouze přihlíží, 34 studentek (47,89 %) se přiklání k názoru, že by se snažily pomoci a dalších 33 studentek by o tomto problému informovalo učitele. 1 studentka by se připojila přímo k agresorovi a 2 by neudělaly nic. U této otázky se 11 dotazovaných přiklání k více možnostem, nejčastěji volily možnost, že by informovaly učitele a současně se snažily oběti pomoci.

Graf č. 12
Reakce na ubližování

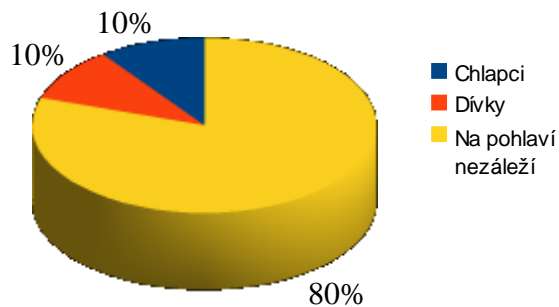
Častější agresor

Tabulka č. 13

Kdo myslíš, že šikanuje častěji?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
chlapci	6	10,00
dívky	6	10,00
na pohlaví nezáleží	48	80,00

48 dotazovaných (80 %) studentek uvedlo, že jsou přesvědčeny o nezávislosti šikany na pohlaví. 6 studentek (10 %) uvedlo myšlenku, že šikanují spíše chlapci a zbývajících 6 studentek (10 %) si myslí, že dívky. Výzkum v rámci projektu Minimalizace šikany z roku 2005 uvádí, že více šikanují chlapci, v tomto bodě se tedy výzkum tohoto projektu a názory studentek liší.

Graf č. 13
Častější agresor

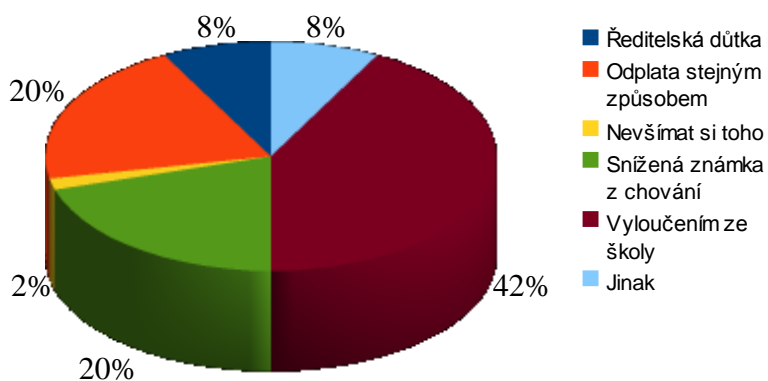
Trest pro agresora

Tabulka č. 14

Jak bys potrestala někoho, kdo šikanuje?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ředitelskou důtkou.	5	7,81
Odplata stejným způsobem.	13	20,31
Nevšímat si toho.	1	1,56
Sníženou známkou z chování.	13	20,31
Vyloučením ze školy.	27	42,18
Jiným způsobem.	5	7,82

4 studentky se přiklonily k více možnostem. Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo, že by potrestaly vyloučením ze školy. Vyrovnaný stav byl u odpovědí odplata stejným způsobem a řešení sníženou známkou z chování, takto by situaci řešilo vždy 13 studentek. 5 studentek se vyjádřilo pro ředitelskou důtku a dalších 5 by volilo jiný způsob řešení. Jen jedna dívka by si šikany nevšímal.

Graf č. 14
Trest pro agresora

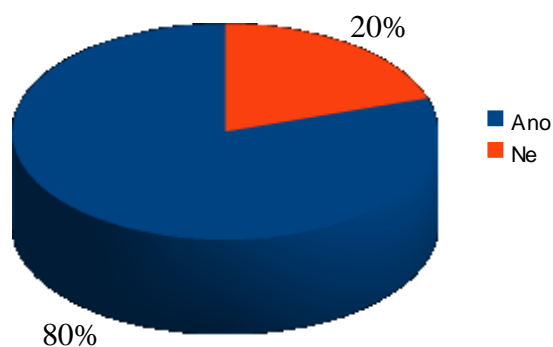
Pomoc učitele

Tabulka č. 15

Myslíš, že pokud by došlo k této situaci, pomohl by ti učitel?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	48	80,00
Ne	12	20,00

Většina dotazovaných (48 studentek – 80 %) si myslí, že by učitel v této situaci pomohl. 12 studentek (20 %) tvrdí, že ne. Z těchto odpovědí vyplývá, že většina studentek má v učitele důvěru, ale přesto jsou zde i studentky, které v pomoc učitelů nevěří.

Graf č. 15
Pomoc učitele

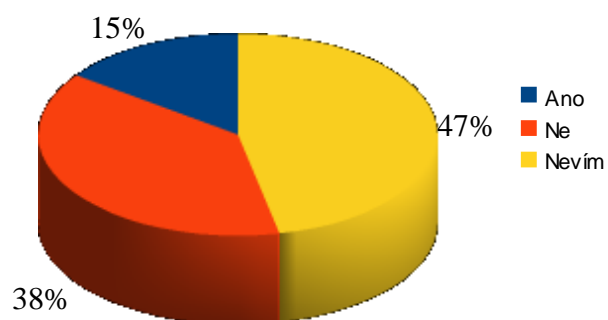
Ochrana studentů ve škole

Tabulka č. 16

Myslíš si, že škola může žáky před šikanou ochránit?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
ano	9	15,00
ne	23	38,33
nevím	28	46,67

Škola může studenty ochránit, jen pokud o případu šikany ví. Jen 9 studentek odpovědělo, že škola studenty ochránit může. Zbytek studentek neví nebo říká, že ne.

Graf č. 16
Ochrana studentů ve škole

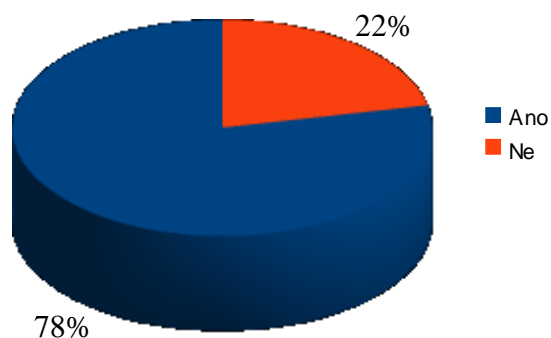
Jak postupovat při šikaně

Tabulka č. 17

Víš, co dělat, pokud tě někdo začne šikanovat?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Ano	47	78,33
Ne	13	21,67

47 dívek (78,33 %) by vědělo, jak postupovat, přesto ostatních 13 dívek (21 %) uvedlo, že neví, co dělat.

Graf č. 17
Jak postupovat při šikaně

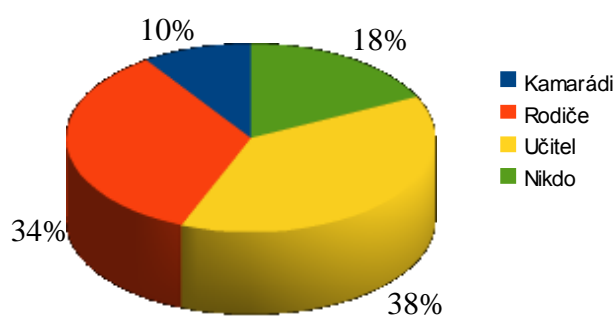
Poučení o šikanování

Tabulka č. 18

Pokud tě někdo poučil, kdo to byl?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Kamarád/i	7	9,59
Rodiče	25	34,25
Učitel	28	38,36
Nikdo	13	17,80

13 dotazovaných se přiklání k tomu, že je poučili kamarádi, rodiče i učitel, uvedly tedy více možností, než jednu. Nejvíce studentek (28 – 38,36 %) odpovědělo, že byly poučeny učitelem. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že rodiči (25 studentek – 34,25 %). Poučeno kamarády bylo 7 studentek (9,59 %) a posledních 13 (17,08 %) nepoučil nikdo.

Tabulka č. 18
Poučení o šikanování

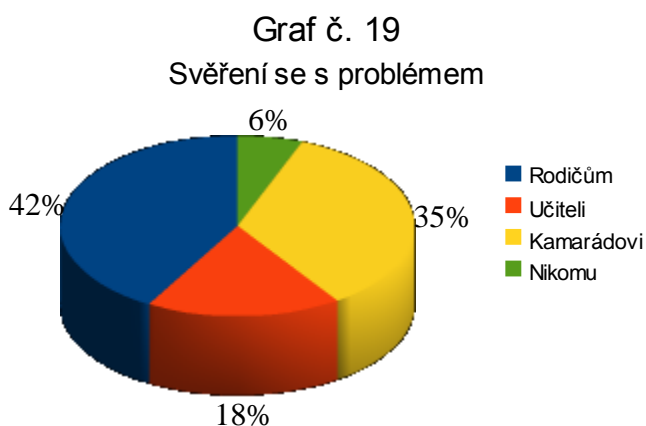

Svěření se s problémem

Tabulka č. 19

Komu bys řekla o tomto problému?		
Odpovědi	Počet žáků	Vyjádření v procentech
Rodičům	35	41,67
Učiteli	15	17,86
Kamarádovi	29	34,52
Nikommu	5	5,95

24 studentek uvedlo více než jednu odpověď. Nejvíce dotazovaných (35 studentek) by se svěřilo rodičům, většina dotazovaných má tedy největší důvěru v rodiče. Druhou nejčastější odpovědí bylo svěření se kamarádovi, k čemuž se přiklání celkem 29 studentek. Učiteli by se svěřilo 15 dotazovaných (17,86 %). 5 studentek (5,95 %) bohužel nikomu nedůvěřuje natolik, aby se s tímto problémem komukoliv svěřilo. Pokud srovnáme výsledky tohoto výzkumu a výsledky projektu minimalizace šikany, v tomto bodě se výzkum přesně shoduje. Studentky by se opravdu nejčastěji svěřily rodičům a následně kamarádům.

Praktická část byla zaměřena na výzkum šikany. Záměrem bylo zjištění informovanosti studentek Střední školy gastronomie a služeb v Přerově o této problematice a o tom zda by se s tímto problémem někomu svěřily.

Z tohoto výzkumu vyšlo najevo, že většina studentek je ve škole ráda, mají zde přátele, jsou spokojeny s kolektivem a ve škole se cítí bezpečně. Definovat pojem šikana si myslí, že dokáže 58 studentek z 60, což je 96,67 %. Většina studentek se zde se šikanou nesetkala, ale jsou zde i studentky, které se s ní setkaly nebo o ní alespoň slyšely a 6 studentek bylo dokonce přímo svědkem šikany, a to především psychické. Na ubližování by ve většině případů reagovaly pomocí oběti nebo informováním učitele. A jako trest by navrhovaly nejčastěji vyloučení ze školy. Zároveň si myslí, že by učitel v této situaci pomohl, ale na druhou stranu neví, zda škola dokáže studenty ochránit. Studentky ve většině případů vědí, co dělat, většina byla poučena, jak postupovat a většina také ví, komu by se svěřila.

Anglické resumé

„Bullying is a serious problem these days. Its consequences might affect all life. Bullying often starts between relatives, continues at schools, in different clubs, in the army, at work, in relationships, in hospitals, between flat-dwellers and ends by elder abuse in families or in rest homes.“

Training colleges and high schools are places with the high rate of bullying. There are different groups of pupils based on nationality, social status, the place they come from and kind of family they have. Many students represent „ideal“ circumstances for bullying.

Bullying has many reasons. One of them is usually the fact, that the victim of bullying doesn't have brand clothes or is different from other pupils. The aggressor might be one or there can be a group of students, who harm others.

I have considered the problem of bullying to be exaggerated until the time I experienced bullying personally. That is one of the reasons why I decided to choose this topic for the bachelor thesis.

Many authors and institutions are concerned with bullying, nevertheless this problem is demanding the attention. Mental and physical health might be badly harmed even after temporary bullying.

I am really interested in this topic because future pedagogues have to be familiar with such serious problem.

It is very important to know what to do in case of bullying at school, at work and so on. Nowadays there are still some pedagogues, who don't want to solve those situations or they don't know how to do it. Most teachers are not able to face this problem. It has been proved in a national survey that 90 percent of teachers cannot solve the easiest diagnostic situation. One of the reasons is the fact, that there is no institution specialized in educating teachers focused on prevention and bullying.

Many people think, that bullying is a problem of elementary and

secondary schools.

They are not often aware of the reality that bullying take place also at work, in families, in everyday lives, from people we wouldn't expect it.

The number of bullying cases rise as well as the number of victims and aggressors. Bullying becomes a phenomenon of our age

I suppose that everybody has had a chance to face bullying as a participant or just as a an observer.

This problem cannot be underestimated in any case. Teachers should be able to recognise signs of bullying and suggest different solutions.

Bullying is a very complicated problem these days. The main participants are children.

On one side they suffer as victims on the other side they are aggressors..

Bullying is very dangerous, because it has very serious consequences. Every child probably faces the problem of bullying during the educational process.

Sometimes it is compared with epidemy or harmful disease, sometimes it is felt as something natural. If it is seen as a normal part of life, then the problem of bullying is underestimated, minimized or ignored. It is crucial to deal with each case of bullying. It is not possible to wipe out bullying, but it is important to solve it. We can fight with it and lower its occurence.

Aims of this bachelor thesis are to define bullying; introduce conception of aggressor and victim; describe some kinds, phases and levels of bullying; define how is adolescence related to bullying; show how can be bullying solved and what can teachers do if they have suspicion of bullying.

The practical part of the thesis deals with the survey focused on occurrence of bullying in the Secondary school of gastronomy and services in Přerov, specialization: cosmetician.

Závěr

Záměrem této bakalářské práce bylo v teoretické části především popsat šikanu, rozebrat oběti, agresory, popsat její řešení a instituce, které se jí zabývají. Literatury a článků k tomuto tématu je mnoho, jelikož toto téma je velice aktuální a případů šikany neustále přibývá, jak můžeme slyšet v médiích. Je ale jen málo knih, které by byly zaměřeny přímo na šikanu na střední škole.

Jedním ze základních předpokladů k řešení šikany je změna přístupu pedagogů, ale i široké veřejnosti k této problematice. Jak již bylo uvedeno, některými lidmi je považována za běžnou součást života. Neméně důležitá je také prevence a pochopení nebezpečných účinků šikany, které nejenže mohou ovlivnit oběť do konce života, ale ovlivňují i agresora a celou sociální skupinu, v které probíhala. Pedagogové nejsou pro řešení šikany prakticky ani teoreticky vyzbrojeni a nemají ani v této oblasti praktické dovednosti, jak uvádí Kolář. Dovídají se o ní pouze ojediněle a to zpravidla tehdy, pokud se objeví nějaká extrémní forma.

Průzkumy na českých školách, jak uvádí Bendl ve své knize, svědčí o tom, že se šikana stává běžnou součástí života a jevem, který se nedaří vytěsnit ze škol. Učitelé by měli být více vzděláváni v této problematice a také by mělo přibývat institucí, kam by se učitelé mohli obracet o pomoc, pokud si neví rady.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Pospíšilová
Katedra:	Pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Jitka Skopalová, PhD.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Šikana na střední škole se zaměřením na obor kosmetička
Název v angličtině:	Bullying at secondary school subject field beautician
Anotace práce:	<p>Cílem této práce je definovat šikanu, seznámit čtenáře s pojmy agresor a oběť, popsat některé druhy, stádia a stupně šikany, vymežit podíl dospívání na vzniku šikany, jak mohou učitelé zasáhnout při zpozorování problému a jak šikanu řešit.</p> <p>Praktická část je zaměřena na výzkum výskytu šikany na Střední škole gastronomie a služeb v Přerově u oboru kosmetička.</p>
Klíčová slova:	Šikana, agresor, oběť, prevence a řešení šikany, dospívání
Anotace v angličtině:	<p>Aims of this bachelor thesis are to define bullying; introduce conception of aggressor and victim; describe some kinds, phases and levels of bullying; define how is adolescence related to bullying; show how can be bullying solved and what can teachers do if they have suspicion of bullying.</p> <p>The practical part of the thesis deals with the survey focused on occurrence of bullying in the Secondary school of gastronomy and services in Přerov, specialization: cosmetician.</p>

Klíčová slova v angličtině:	Bullying, bullies, victims, prevention and bullying, puberty
Přílohy vázané v práci:	Dotazník
Rozsah práce:	69 stran, 85 711 znaků
Jazyk práce:	Český jazyk

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDL, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. ISBN: 80-86642-08-9.
- FIELDOVÁ, M. E. Jak se bránit šikaně. Praktický rádce pro děti, rodiče i učitele. Praha: Euromedia Group, 2009. ISBN: 978-80-249-1176-2.
- KOLÁŘ, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-014-3.
- KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách. Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. ISBN: 80-7178-123-1.
- MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2310-5.
- ŘÍČAN, P. - JANOŠOVÁ, P. Jak na šikanu. Praha: Grada, 2010. ISBN: 978-80-247-2991-6.
- ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995, ISBN: 80-7178-049-9.
- VANÍČKOVÁ, E. - HADJ-MOUSSOVÁ, Z. - PROVAZNÍKOVÁ, H. Násilí v rodině : Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995. ISBN 80-85529-17-3.
- VÁGNEROVÁ, K. a kol. Minimalizace šikany. Praktické rady pro rodiče. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-611-7.
- VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika, vychovatelství. Liberec: Technická univerzita, 2008. ISBN: 978-80-7372-306-4.
- VAŠUTOVÁ, M. Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání. Ostrava: Ostravská Univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005. ISBN: 80-7042-691-8.
- Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004. Praha: 2004. ISBN: 239-2994-1.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Informační portál o šikaně na školách [online]. 2008 [cit. 2011-03-15].

Minimalizace šikany. Dostupné z

WWW:<<http://www.minimalizacesikany.cz/>>.

Programy pro ohroženou mládež [online]. 2010 [cit. 2011-03-24]. Lata.

Dostupné z WWW: <<http://www.lata.cz>>.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [online]. 2006 [cit. 2011-03-15].

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz>>.

Modrá linka [online]. 2000 [cit. 2011-03-15]. Linka důvěry pro děti a mládež.

Dostupné z WWW: <<http://www.modralinka.cz>>

O.s.Prev-centrum [online]. 1997 [cit. 2011-03-24]. Prev.centrum. Dostupné z

WWW: <www.prevcentrum.cz>.

Pedagogicko-psychologická poradna [online]. 2005 [cit. 2011-03-15].

Dostupné z WWW: <<http://www.ppp-olomouc.cz/>>.

Pomoc obětem trestných činů v ČR [online]. 2007 [cit. 2011-03-24]. Bílý kruh

bezpečí. Dostupné z WWW: <<http://www.bkb.cz>>.

Organizace pro studenty a jejich školy [online]. 2009 [cit. 2011-03-15]. Nová

generace. Dostupné z WWW: <<http://novagenerace.com>>.

Příloha č. 1

Dotazník

Ročník:

Student – studentka (podtrhni správné pohlaví)

1. Jsi spokojený s kolektivem ve třídě? (Zaškrtni tu kolonku, která odpovídá tvému názoru.)

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

2. Máš zde kamarády?

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

3. Jsi v této škole rád/a?

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

4. Cítíš se ve škole bezpečně?

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

5. Dokážeš definovat pojem šikana?

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

6. Setkal/a ses na této škole se šikanou?

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

7. Byl/a jsi zde svědkem šikany?

ano	většinou ano	nevím	většinou ne	ne

8. Slyšel/a jsi od někoho, že by na této škole došlo k šikaně? (Zaškrtni správný řádek.)

ano	
ne	

9. Pokud ano, kdo byl agresorem?

chlapec	
---------	--

dívka	
-------	--

10. Pokud ano, v jaké pozici jsi byl/a?

agresor	
oběť	
přihlízející	

11. S jakým druhem šikany ses setkal/a?

fyzická	
psychická	
kombinovaná	

12. Jak bys reagoval/a na ubližování?

Díváš se.	
Řekneš to učiteli.	
Odejdeš.	
Snažíš se pomoci.	
Připojíš se k agresorovi.	
Neuděláš nic.	

13. Kdo myslíš, že šikanuje častěji?

chlapci	
dívky	
na pohlaví nezáleží	

14. Jak bys potrestal/a někoho, kdo šikanuje?

Ředitelskou důtkou.	
Odplata stejným způsobem.	
Nevšímat si toho.	
Sníženou známkou z chování.	
Vyloučením ze školy.	
Jiným způsobem.	

15. Myslíš, že pokud by došlo k této situaci, pomohl by ti učitel?

ano	
ne	

16. Myslíš si, že škola může žáky před šikanou ochránit?

ano	
ne	
nevím	

17. Víš, co dělat, pokud tě někdo začne šikanovat?

ano	
ne	

18. Pokud tě někdo poučil, kdo to byl?

Kamarád/i	
rodiče	
učitel	
nikdo	

19. Komu bys řekla o tomto problému?

rodičům	
učiteli	
kamarádovi	
nikomu	

Děkuji ti za pomoc a za čas, který jsi obětoval/a dobré věci. Výsledky tohoto anonymního dotazníku budou vyhodnoceny v mé bakalářské práci.

Veronika Pospíšilová, studentka PdF UP